

T.C. Marmara Üniversitesi

*Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim
Dalı*

Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı

*OKUL BÜYÜKLÜĞÜNÜN KALİTE, VERİM ve ÖĞRENCİ
BAŞARISINA ETKİLERİ*

(Yüksek Lisans Tezi)

Yerten KALFA

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Muhsin HESAPÇIOĐLU

İSTANBUL 2006

2.2.13. Küçük Okulların özellikleri

Bireysel gereksinimlerin karşılanması 1.000 hatta 500 kişilik okullarda oldukça güçtür (Patterson, 2003; aktaran: Karakütük ve Tunç, 2004, s3). “Küçük okul” ya da “büyük okul” nasıl tanımlanabilir? Genellikle küçük okulların şu özellikleri taşıdıkları belirtilmektedir:

- ❖ *Öğrenci sayısı 400’den azdır. Öğretmenler öğrencileri, öğrenciler öğretmenleri iyi tanır.*
- ❖ *Öğretmenler daha uyumlu olarak ortak eğitimsel etkinliklerde bulunurlar, öğrenci çalışmalarını disiplinler arası bir yaklaşımla değerlendirirler.*
- ❖ *Bir küme (grup) öğretmen birkaç yıl boyunca belirli bir öğrenci kümesiyle birlikte bulunur.*
- ❖ *Okulda özerklik ve öğretmen önderliği (liderliği) yüksek düzeydedir.*
- ❖ *Okulda amaçlar açıktır, üzerinde yoğunlaşılacak bir program bulunur. (Karakütük ve Tunç, 2004, s9).*

Küçük okul, öğrenci sayısı az olan ve öğrencilerin daha fazla bilgi edinme fırsatı bulabildikleri, öğretmenlerin daha iyi bir sınıf yönetimi sergiledikleri, daha az sayıda ve daha sıcak ilişkiler içinde öğrencilerin daha iyi öğrenebildikleri ve daha başarılı oldukları, eğitimcilerle aileler arasında daha yakın ilişkilerin kurulduğu, şiddet içeren davranışlardan arınmış, öğretim programının sosyal etkinliklerle desteklendiği, yöneticilerin öğrenci veli ve öğretmenlere daha fazla zaman ayırabildiği okullar ve sınıflar anlamına gelmektedir. (Reywid, 1999, Pehlivan, 2002 s.115-116)

“Okul büyüklüğü” tartışılırken, küçük okulların üstünlükleri ya da büyük okulların sınırlılıkları ile büyük okulların üstünlükleri ya da küçük okulların sınırlılıkları değerlendirilmektedir.

Küçük okulların üstünlükleri ilgili alan yazınında şöyle belirtilmektedir:

1. Küçük okullar ve küçük sınıflar, öğrencilerin öğrenme gereksinimlerini karşılar. Küçük okullarda ve küçük sınıflarda öğretmenler öğrencilere daha fazla zaman ayırabilirler, öğrenciyi daha iyi tanırlar ve birbirlerini daha fazla korurlar.
2. Araştırmalar küçük okulların daha güvenli olduğunu göstermektedir. Bireyler karşısındaki tanımadan güven duymazlar. Çocuklar, kendilerini güvende hissedecekleri bir ortamda bulunmak isterler. Küçük okullarda şiddet ve disiplin sorunları azalmaktadır. ABD’de okullarda dörtte birinin öğrenci sayısı 1.000’den fazla iken, 2.000-3.000 öğrencili okullarda yaygındır. 1.000’den fazla öğrencisi olan okullarda öğrencilerin ciddi saldırılar yaşadığı, bu oranın orta ve küçük okullarda %3-4’lere düştüğü saptanmıştır. Büyük okullarda 100.000 öğrenciye 90 ciddi suç olayı düşerken, bu oran orta büyüklükteki okullarda 38 olmuştur. 1999 yılı istatistikleri, daha önce yapılan araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Öğrenci sayısı 1.000’den fazla olan okullardaki suç oranı, öğrenci sayısı 300’den az olan okullardaki suç oranının sekiz katıdır. Büyük okullarda disiplin sorunları yaratmak, uyuşturucu kullanmak, suç gibi konulardaki olayları gerçekleştirmek küçük okullara göre daha kolaydır.

3. Küçük okullarda demokratik ortam daha sağlıklı kurulabilir ve öğrenciler çatışmaların çözümü konusunda kendilerini daha fazla geliştirebilirler. Öğretmen-öğrenci-yöneticilerin kendi aralarındaki ve birbirleriyle ilişkileri ve iletişimi küçük okullarda daha sıcak ve yapıcıdır.
4. Küçük okullardaki akademik başarı en az büyük okullar kadar ya da daha yüksek olmaktadır. Küçük okullarda öğrenciler öğrenme için daha fazla sorumluluk almaktadırlar. Bu okullarda sınıflar genelde daha az olmakta ve öğretim konuları yaşamla daha fazla ilgili olmaktadır.
5. Küçük okullarda öğrencilerin okula karşı tutumları daha olumludur. Küçük okullarda öğrenci davranışları –okuldan kaçma, disiplin sorunları, şiddet, hırsızlık, suistimal, suç gruplarına üye olmak- büyük okullara göre daha olumludur. Öğrenci devam oranı küçük okullarda daha yüksek, okuldan ayrılma oranı daha düşük olmaktadır. Öğrencilerin akademik ve genel benlik algıları küçük okullarda daha yüksek olmaktadır. Küçük okullarda öğrencinin okula aitlik duygusu daha çok gelişmektedir.
6. Küçük okullarda ders dışı etkinlikler daha çok olmakta ve öğrencilerin bunlara katılım oranı artmaktadır. Büyük okullarda etkinlik türü fazla olsa da bunlardan belli kümeler yararlanmaktadır. Küçük okullarda ise daha geniş bir katılım oranı sağlanmaktadır.
7. Küçük okullar büyük okullardan daha verimlidir. Çünkü küçük okulların harcamaları en yüksek on okul arasında değildir (14-30 arasındadır). Buna karşın bu okulların başarısı ve öğrenci başarıları (okuldan ayrılmaların düşük olması, mezun sayısının yüksek olması) ulusal ölçekte en başarılı okullar arasında yer almaktadır.
8. Küçük okullardaki öğretmenlerin mesleklerine karşı yaklaşımları daha olumlu olmaktadır.
9. Küçük okullardaki diğer çalışanlar da okula karşı daha olumlu yaklaşmaktadırlar.
10. Küçük okullarda ailelerin ilgisi ve katılımı daha yüksek olmaktadır (Karakütük ve Tunç, 2004 s9).

Koblenz Üniversitesi, Psikoloji Enstitüsü'nden Dr. Rotraut Walden, " Uygulamalı Psikoloji Ansiklopedisi" için hazırlanan henüz yayınlanmayan okul çevresiyle ilgili bir makalesinde, küçük okul ve sınıflar için geçerli argümanları listelemiştir.

Walden'in küçük okullar için argümanında öğrencilerin kendi içlerinde küçük gruplar oluşturduğu, öğretmenlerin öğrencilerini iyi tanıdığı, onların daha çok performans göstermeleri için cesaretlendirdiği belirtilmektedir. Küçük okullarda yaşı büyük olanlar alt sınıflardaki öğrencileri daha çok gözetmektedirler. Böylece, yabancılaşma, kaba kuvvet, hırsızlık ve şiddet olarak ortaya çıkan izolasyon daha iyi bertaraf edilmektedir. "Küçük okulların avantajları büyük okulların avantajlarına daha ağır basmaktadır" diye dile getirmektedir.

Walden'e göre "küçük okullar" azınlık çocuklarının ya da ekonomik olarak daha kötü geçmişe sahip çocukların daha hızlı ilerlemelerini sağlamaktadır. Öğretmenler kendi tecrübelerini çocukların iyiliği için kullanabilmektedir. Bunun dışında öğretim faaliyetleri daha etkin olarak koordine edilmektedir. Daha büyük

okullarda etkinlikler daha çok olsa bile küçük okullardaki öğrenciler okul etkinliklerine daha isteyerek katılmaktadır (Zickgraf, 2004).

Joan McRobbie “güncel okul araştırmaları, öğrencinin büyük okullarda trajik olarak yalnızlığa itildiği konusuna yoğunlaşmıştır” demektedir. Aynı zamanda Afrika, Amerika ve Latin kökenli fakir öğrenciler ve orta sınıf ve üst sınıf ailelerden gelen öğrenciler arasındaki performans farkı, öğrencilerin öğrenmeleri konusunda okul büyüklüğünün rolü konusunda sorulara yol açmıştır ifadesini kullanır (McRobbie, 2001).

Birçok araştırmada küçük okullar ile fakir ve azınlık öğrencilerin performanslarının yüksek olması arasında ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca küçük okullarda bariz bir şekilde şiddetin daha az olduğu görülmektedir.

Tüm sosyoekonomik sınıflar dikkate alındığında öğrencilerin büyük kısmı daha küçük ve daha kişisel öğrenme gruplarında daha başarılı olmuşlardır. Azınlık öğrenciler ve özel ihtiyaçları olan öğrenciler ya da imkânları kısıtlı olanlar küçük okullarda daha iyi eğitim görmektedirler. Güvenlik artmakta, suç oranı ve alkol ile uyuşturucu kullanımı da azalmaktadır (Irmsher, 1997).

Katarina Maag Merki'nin 2000 yılında yürütülen kısmi otonom okullara velilerin bakışı anketine ilaveten bir araştırma daha yapmıştır. Buna göre sınıf sayısı 12'den fazla olan okullar velilerin gözünde daha olumsuz değerlendirilmektedir. Büyük okullar, küçük okullara göre eğilim olarak daha az pozitif bir okul atmosferi yaratmaktadırlar. Velilerin gözünde daha çok disiplin problemleri yaşanmaktadır. İlişkilerdeki ses tonunun daha az kibar olduğu ifade edilirken, öğretmenlerin öğrencilerden neler istedikleri konusunda hemfikir olmadıkları hissi mevcuttur. Bu nedenle daha büyük okullarda velilerin okul aile birliğinde yer alması resmi olarak dile getirilmektedir. Küçük okullarda buna ihtiyaç duyulmamakta, veli kendiliğinden aktif çalışmaya gönüllü olmaktadır. Velilerde, huzursuzlukların büyük okullarda kaçınılmaz olduğu görüşü hâkimdir (Merki, 2001).

Howley 1994'de, sosyoekonomik düzeyi yüksek olan okullarda bulunan öğrencilerin, büyük okullara göre daha iyi performans gösterdiklerini ortaya koymuştur (Howley, 1996; aktaran:Cotton 1996). Küçük okul genel bakış imkânı sunmaktadır. Organizasyon nispeten basittir. Bunun sonucunda okul aile birliğinin okula ve öğretmenlere ulaşabilme kolaylığı sağlanır. Okul aile birliğinin üyeleri ve öğretmenlerin okullarına karşı aidiyet duygusu böylece yükseltilebilir (Aaru, 2004).

Basitlik ve yoğunlaşmanın sonucunda iletişim daha kolaydır. İdari kadro beraber çalışabilir, okulun öğretim alanında yoğunlaşmasını sağlayabilir ve bölümler arasında ve sınıflar bazında yüksek kaliteli ders programları geliştirebilir. Kuvvetli kişisel bağlanma sonucunda öğrenciler daha çok bağlanma, aidiyet ve kişisel değer hissederler, eğer sınıf arkadaşları ve öğretmenleri onları daha iyi tanırlarsa karşılıklı iletişim informal yapı olarak kuralların yerine geçer. Hesaplanabilirlik, iletişim, yetenek değerlendirilmesi, öğretmen ve veliler arasında dikkate alınma, dikkate alma kültürünü geliştirir.

Michael Klonsky (1995), Mary Anne Raywid (1995) ve diğerleri, büyük okullarda okul devamlılığının zedelendiği ve okula katılım coşkusunun düştüğünü raporlamıştır. Büyük okullarda daha düşük sınıf başarı ortalamaları, düşük standardize test sonuçları, yüksek devamsızlık oranı, suç olayları, güvenlik ve uyuşturucu problemleri görülmektedir.

Küçük okullar öğretmenleri geliştirmekte, öğrencileri de katılımcı olmaya desteklemektedir. Daha pozitif özellikler ve daha çok memnuniyet, üst sınıflarda test sonuçlarına ve azalan devamsızlık oranlarına yansımaktadır (Irmsher, 1997).

Küçüklük tek başına kendiliğinden etkin okul yaratmaz. Küçük okullar da aynı büyük okullar gibi davranırlarsa, söz gelimi aynı bölünmüş yapıyı devam ettirmek gibi, küçük bir ilerlemenin ötesine geçilemez. Fakat küçüklük fırsat sunar. Daha insani yön, daha fazla kişisel ilişki ve öğrenmeyi artıracak şekilde programları ve uygulamaları iyileştirecek geniş alana olanak sağlar. İş hayatında yer alan firmalar ve sivil toplum örgütleri küçük okullarla beraber çalışmayı daha kolay bulmuşlardır. Kısaca büyük okullar kişisellikten uzak organizasyonlar olarak görülürken, küçük okullar hiç kimsenin yabancı olmadığı gruplardır (McRobbie, 2001).

R. Ehrich'in "Okul Büyüklüğünün Etkileri" isimli araştırmasında şu görüşler ortaya konmuştur:

Araştırılan projelerin okul büyüklüğü ile ilgili raporlarında küçüklüğün daha iyi olduğuna dair belirgin bir içerik ortaya çıkmaktadır. Bu bulguları anlamak için çocukların belirgin ihtiyaçlarını anlamamız gerekmektedir. Daha küçük okulların kişiler arası ilişkileri ve toplum duyarlılığını arttırdığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca küçük okullar daha güçlü veli işbirliği ve katılımına sahiptirler.

Büyük okullarda yabancılaşmanın ve tanınmanın ne kadar azaldığını görmek zor değildir. Bir sınıf oyununun daha küçük okullarda organize edildiğini düşünelim. Dılara marjinal rol yeteneğine sahip olmayabilir, fakat oyunun parçası olması istenir. Çünkü sınıfta az öğrenci vardır ve Dılara'ya da ihtiyaç duyulmaktadır. Daha büyük okullarda ise en iyi olan tercih edilmektedir. (Ehrich, 1997).

Gerçekte, büyük okullarda toplumsal sınıf düzeni çok görülen bir husustur. Atletik ve akademik yıldızlar, yetişkinlerle sıkı temas halinde olmanın faydalarından yararlanırlar. Buna karşın, diğer öğrencilerin %70-80'i yetişkin içermeyen sosyal gruplara bağlıdır (Meier, 1995; aktaran:Irmsher, 1997).

Okul mevcudundan bağımsız olarak birçok öğrenci futbol ya da basketbol oynayabilir. Ancak, öğrencilerin aktivitelere katılım oranının, 61-150 öğrencinin olduğu okullarda tepe noktasına ulaştığı görülmektedir (Kickpatrick, 2004).

Goodlad'ın (1984) yaptığı gözlemlere göre, büyük olarak kabul edilen okulların özellikleri, eğitimsel amaçların gerçekleştirilmesinde daha yetersiz kalmakta ya da en azından ilgililerin beklentilerini daha az karşılamaktadır. Gerçekte, çocuklar hatta büyükler, büyük okullarda daha fazla kaybedilmekte; bunlar özel bir yeterliğe sahip değilse daha kolay silinip gitmektedirler. İnsanların büyük çoğunluğu ortalama yeterliliklere sahip olduğundan, sayıca daha az kişinin bulunduğu yerlerde bu kişileri kazanmak (keşfetmek) daha kolaylaşmaktadır (Ornstein, 1993; aktaran: Karakütük ve Tunç, 2004, s8).

Kbos'un araştırmalarına göre, küçük okullarda öğrenci ve öğretmenin birbirini tanıması, dikkat çekmesi kolay, öğrenci katılımı ve öğretmenin öğrencilere yardımı fazla, etkileşimi daha güçlü olabilmektedir (Kbos, 1990; aktaran: Başar, 2000, s25). Buna paralel olarak, K. Stevenson, K. Cotton, E. Allen, araştırmalarında,

küçük okullarda kişisel ve akademik olarak kendine saygının daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Her ne kadar okul büyüklüğü ile öğretmen ya da idareci değişkenleri hakkında fazla araştırma olmasına rağmen, yapılan az sayıda araştırma sonucunda, küçük okullarda öğretmen ve idareci tutumlarının daha olumlu olduğu görülmektedir.

Küçük okullarda, büyük okullara göre öğrenciler arası, çalışanlar arası, çalışanlar ve öğrenciler arası, çevre ile çevredeki toplum arasındaki ilişkilerin daha olumlu derecede olduğu görülmektedir (Lashway, 1999, s2). Öte yandan okulun öğrenci sayısı, fiziksel yapısı, finansman kaynakları gibi birçok etmen de yönetim anlayışını etkileyen faktörler arasındadır (Aydın, 1998, s24). Yine birçok araştırmaya göre okul büyüklüğü ve şiddet olaylarının sıklığı doğru orantılıdır.

Küçük okullarda demokratik ortam daha sağlıklı kurulabilir ve öğrenciler çatışmaların çözümü konusunda kendilerini daha fazla geliştirebilirler. Bireysel gereksinimlerin karşılanması 1.000 hatta 500 kişilik okullarda oldukça güçtür (Patterson, 2003; aktaran:

Karakütük ve Tunç, 2004, s3). Hiçbir araştırmada büyük okullarda kişiler arası eşit ya da daha iyi ilişkilerin olduğuna dair veriye rastlanmamaktadır.

H. Walberg'e (1994) göre, anne ve babalar küçük okullarda müdürü ve öğretmenleri tanıdıkları için çocuklarının gelişimleri hakkında daha iyi bilgilendirilmekte ve bu nedenle okul aktivitelerine daha çok katılmaktadırlar. Küçük okullarda, öğrenciler kendi öğrenmeleri için daha çok sorumluluk alırlar, öğrenme aktiviteleri daha sık bireyselleştirilir, ders programları daha esnekler (Ehrich, 1997).

Okul mevcudu ile okulu terk etme, dersten kaçma, sınıf tekrarı arasında ilişki bulan araştırmalar mevcuttur (Bos ve Others, 1990; aktaran: Başar, 2000, s25). Okul mevcudunun fazla olduğu okullarda öğretim daha çok öğretmen merkezli, geleneksel yapılmakta, öğrencileri kritik düşünmeye götürücü yazma ve diğer etkinliklere çok az yer verilmektedir (Cain, 1992; aktaran:Başar, 2000, s24).

Yukarıda yazılanlar doğrultusunda G. Bracey (2001) küçük okullardan beklenen yararları aşağıdaki gibi sıralamıştır:

- ❖ *Özellikle düşük gelir grubundan ve azınlıklardan gelen öğrencilerin akademik başarısının yükselmesi,*
- ❖ *Okullarda şiddet ve saldırganlık içeren davranışların ortadan kaldırılması, Yabancılaşma, kendini gizleme ve yalıtılmışlığın yok edilmesi ve tersine ait olma duygusunun güçlendirilmesi,*
- ❖ *Okula devam ve mezuniyet oranlarının artırılması,*
- ❖ *Öğretmenlerin iş doyumunun artırılması,*
- ❖ *Okul ikliminin geliştirilmesi,*

❖ *Maliyetlerin düşürülmesi,*

❖ *Aile ve toplum katılımının artırılması (Bracey 2001; aktaran: Pehlivan 2002,s119).*

K. Cotton diğer birçok alandaki sonuçları not etmeye devam eder. Öğrencinin tutumları ve katılımıcılıkta küçük okulların büyük okullara oranla daha yararlı olduğu sonucuna varmaktadır. Kişiler arası ilişkilerde de küçük okulların lehine sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Niçin daha iyidir? K. Cotton araştırmacıların bunun cevabını pek çok kere verdiğini bulmuştur.

Küçük okullardaki öğrenciler okul aktivitelerinde daha çok yer almaktadırlar. Küçük okullardaki insanlar kolaylıkla birbirlerini tanıma ve dikkat etme durumuna gelmektedirler. Ve katılımı yüksektir. Personel ve öğrenciler arasında genellikle daha güçlü kişisel etkinlik hissi vardır.